

Chet Baker, Forrás: Gramofon – archív

 Márton Attila

Törött szárny Harminc éve halt meg Chet Baker

Ha van a jazz évszázados történetében önsorsrontó, mégis végtelenül szeretetreméltó figura, az Chet Baker. Sármos megjelenése, egész habitusa a fiatalon elhunyt James Deanre emlékeztetett, később pedig mintha csak egy Jack Kerouac-regényhős lett volna. Elsőrangú trombitás és énekes volt, akinek hányatott élete, szívbemarkoló története olyan, mintha egy gazdag fantáziájú író fejéből pattant volna ki.

Az általa oly sokszor játszott melódia, a *Broken Wing* mindennél jobban fejezte ki a jazzikon tragikumát, aki a legmagasabbra emelkedhetett volna, de helyette szárnyaszegetten hullott alá.

Chet Baker a vidéki Amerika gyermeke volt. 1929. karácsony éjszakáján született az oklahomai préirin, de tinédzser éveit már a napfényes Kaliforniában töltötte. Vonzódása a trombitához a Berlint megszálló amerikai hadseregben alakult ki, ahol katonazenészként szolgált. Mire 1951-ben leszerelt, kialakult a rá annyira jellemző halk, lírai játékmódja és kellemes, természetes énekstílusa. Szisztematikus zenei képzettség hiányában, ösztönösen, kizárólag tehetségére hagyatkozva volt képes egyedi és kiemelkedő játékot nyújtani.

Rövid ideig Charlie Parkerrel is játszott, majd Gerry Mulligan nagy szenzációnak számító, zongora nélküli kvartettjének tagja lett. 1953-ban első volt a *Down Beat* magazin listáján „New Star” kategóriában, saját együttest hozott létre és európai turnéra indult. Párizsban nagy figyelmet keltő lemezeket készített, turnézott Kölnben is. Voltak, akik új Miles Davisnek hitték, a fanyalgók viszont egyszerűen epigonnak tartották. Bix Beiderbecke-hez is hasonlították, őt idézte ugyanis a finom, intim hang, soundjának egységisége. Játékában az erőt és a gyengédséget úgy tudta kombinálni, ahogyan senki más. Olyan atmoszférát teremtett, amely a hallgatóság érzelmeire hatott. Ráadásul meglehetősen jól is énekelt, ami csak fokozta a produkciók sikerét. A *My Funny Valentine* szinte névjegyévé vált. Ekkoriban készítette minden idők egyik legnagyobb jazzfotósa, William Claxton azokat a művészi képeket, amelyeken a filmsztár külsejű, kislíru mosolyú zenész kedvesével, Halimával szerepelt.

A nyugati parton kialakult jazzstílus, a cool vagy West Coast egyik emblemikus figurája lett, és szextettjének tagjai is mind ezt az irányzatot képviselték: Bud Shank, Bob Brookmeyer, Russ Freeman és Shelly Manne. Pályája hamarosan áttevődött Európába, ritka hazalátogatásait remek lemezfelvételek dokumentálják – például az öt LP-n kiadott *Prestige session*, amelyen szárnykürtön játszik George Coleman és Kirk Lightsey társaságában. Valóban nagy fellépései azonban egyik kontinensen sem voltak: karrierje építésével sohasem törődött, otthon pedig óhatatlanul elfelejtették. Szinte minden kis lehetőséget elvállalt, bármilyen kisebb klubban, színházteremben fellépett, lemezkiadók tucatjával dolgozott, mert állandó pénzzavarban szenvedett egész életén át tartó drogfüggősége miatt.

Stan Getz, aki világsztár lett, miután sikerült megszabadulnia a kábítószer-függőségből, ki nem állhatta Bakert. Az 1983-as stockholmi koncertek felvételeinek kiadásakor kiharcolta, hogy külön lemezen adják ki azokat a számokat, amelyeken csak ő játszik a ritmusszekcióval. Csak később, a CD-korszakban ismerhettük meg a teljes zenei anyagot. A rossznyelvek szerint az akkoriban művészi válságban lévő Getz féltékeny volt az Európában jobban ismert Bakerre, akit minden devianciája ellenére a kedves, bohém művésznek kijáró tisztelet és szeretet vett körül.

Forrás: Gramofon – archív

Chet Bakerrel minden megtörtént, ami csak egy embert érhet: a balszerencse hűségese kísérője volt egész élete során. Hangszerét ellopták Párizsban, akkor tért át a szárnykürtre, amin szintén zseniálisan játszott. A 60-as évek végén, egyik hazalátogatása alkalmával San Franciscóban verekedésbe keveredett, és fogait kiverték. Ez olyan csapás egy fúvósra, mintha egy zongorista az ujjait veszítené el. Ahol csak mód volt rá, becsapták az impresszáriók, lemezkiadók, és mindenki, aki felismerte benne a naív, a realitásokkal mit sem törődő művészt. Minden engedményre hajlandó volt, hogy megszerezze a pénzt a kábítószerre. Többször került börtönbe Franciaországban és Olaszországban. Sienában több mint egy évet ült, de szerencsére legalább hangszerét megtarthatta. A legenda szerint a börtön ablaka alatt órákon át hallgatták rajongói, amikor gyakorolt.

Függősége miatt egyre megbízhatatlanabbá vált, elfelejtette a koncertek időpontját, olykor még a helyét is. Egyetlen magyarországi fellépése 1987-ben, Debrecenben botrányba fulladt. Baker egy betegesen sovány, ráncos, lecsúszott ember benyomását keltette: akkor már csak egy éve volt hátra a mélyrepülésből. Halálát is sűrű homály fedi: 1988. szeptember 15-én éjjel Amszterdamban egy kis hotel ablakából zuhant vagy ugrott ki – de az is lehet, hogy az eset drogkereskedők bosszúja volt.

Kalandregénybe illő életével és egyedülálló művészetével egy nagyszerű monográfia foglalkozik, amely szerencsére magyar nyelven is elérhető. (Jeroen de Valk: Chet Baker – A lírai hangú jazztrombitás). A holland rajongó kíméletlen őszinteséggel tárja fel szinte napról napra Baker zűrzavaros életének krónikáját, főként az önkéntes európai száműzetés éveit. Különösen érdekesek azok visszaemlékezései, akik közelről ismerték a tragikus sorsú muzsikust. Rendkívül hasznos a könyvben közölt harminc oldalas, rendhagyó diszkográfia, amely a szerző rövid elemzéseit, értékeléseit is tartalmazza Baker mintegy 250 albumáról.